

20/7

Radiotjänst har meddelat

att förberedelser igångsatts för radions användning i valdebatten; främst planeras en stor diskussion torsdagen den 12 september, alltså tre dagar före valet. Radion har under krigsåren enormt ökat i betydelse. Nu är det första gången efter krigets slut som den skall anlitas i upplysnings- och propagandaverksamheten före ett val. Radiotjänst har alltså ett stort tillfälle att göra en insats i svensk politik. Först och främst vill man hoppas att programmet icke görs för snävt: intet vore naturligare än att tre eller fyra debattkvällar på ett par timmar ställdes till förfogande. Det vore förmanligt om man härvid slopade de upplästa, om ett utskottsbetänkande erinrande, anföranden som i tidigare debatter varit vanliga. Kunde inte ett särskilt ämne bestämmas för varje kväll, inledningsanförandet begränsas till 10 à 15 minuter och i det följande en verkligt fri debatt släppas lös — naturligtvis med viss tidsbegränsning för varje talare eller meningsriktning? Under fjolåret hölls några helt fria debatter, och dessa tycks på alla håll ha mött vida större intresse än de i detalj planerade "debatter" som egentligen borde kallas upplysningsövningar. För en eller annan politisk ledare vore visserligen ett sådant arrangemang olustigt. Men ersätt honom i så fall med någon mera snabbtänkt och talför meningsfrände. Inom varje parti måste väl dock finnas tre eller fyra personer, beredda och kapabla att under några minuter yttra sig fritt i ämnen som de så gott som hela året sysslar med.

D.N

21/7 1946.

Francoregimen och makterna.

Francos diktatur har flera speciellt förhatliga drag. Den har icke framsprungit ur en omfattande folk-rörelse, utan ur en sammansvärjning bland militärer. Franco vann sin seger över republiken med utländska trupper; marockaner, italienare och tyskar; han insattes som härskare av fascisismen och nazismen i samverkan. Medlen att bevara makten och undertrycka all opposition har varit brutala, målet har mer än i de flesta andra diktaturer varit ohöjld andlig och social reaktion. Att denna regim sitter kvar sedan fascisism och nazism krossats ter sig som en orimlighet. Men att England och Förenta staterna är obenäga att skrida till en avgörande aktion är uppenbart. Varpå beror detta?

Till en viss grad utan tvivel på vad man kan kalla tekniska svårigheter. Det är tveksamt hur man skall ordna ett effektivt inskridande. Ett avbrytande av de diplomatiska förbindelserna blir ett slag i luften; här till kommer, såsom Churchill understrukt, att en sådan åtgärd försvårar påtryckning för att åstadkomma en mildring av regimen. En handelsblockad kan icke bli verk-sam på kort sikt — om den någonsin kan bli total och därmed effektiv — och kan för övrigt, åtminstone till en början, främst drabba diktaturens motståndare. Att tillgripa ett så extremt medel utan den starkaste provokation torde för övrigt från folkpsykologisk synpunkt framstå som omöjligt. Än mera främmande är tanken på en internationell väpnad aktion. I England och USA synes man räkna med att en demokratisering av Spanien skall kunna frampressas successivt genom ett ständigt tryck från makternas sida. Men ett stort frågetec-

ken måste sättas vid detta resonemang: en liberalisering av regimen ökar möjligheterna för ett uppror, och det är därför farligt för Franco att göra mer långtgående eftergifter.

Aven helt andra tankegångar gör sig emellertid gällande hos västmakterna. Är det tänkbart att upprätta en demokrati i Spanien inom en nära framtid? Hur folket ställer sig till den nuvarande ordningen kan inte med någon säkerhet fastställas. Vid valen på våren 1936 vann de partier ur vilka den nya liberala regeringen framgick eller som stod till vänster om denna icke majoritet hos folket. Högern och centern hade i själva verket någon övervikt bland väljarna (4.900.000 röster mot 4.350.000), ehuru de på grund av valtekniska förhållanden kom i minoritet i parlamentet. Visserligen kan icke påstås att hela högern och centern anslöt eller anslutit sig till Franco; tvärtom är säkert att betydande röggergrupper var lojala mot den republikanska regimen. Men det är ostridigt att en stor del av folket med välvilja eller i varje fall utan motstånd accepterade Franco, och det är sannolikt att denne fortfarande har åtminstone en avsevärd minoritet bakom sig. I detta sammanhang får man komma ihåg att — liksom exempelvis i Frankrike under den stora revolutionen — en del av den fattigaste befolkningen på grund av sin bundenhet vid kyrkan är utpräglad konservativ.

Aven om det förutsättes att en bestämd, om än icke stor, majoritet är kritisk eller fientlig mot diktaturen, blir därför upprättandet av en demokrati ett ytterst svårlost problem. Antagligen kan en förändring icke genomföras utan ett inbördeskrig, varvid eventuellt stormakterna skulle stödja de radikala, liksom Italien och Tyskland 1936—1939 stödde de reaktionära. Om den nu bestående ordningen på ett eller annat sätt störtas, är emellertid därmed icke saken klar. Det kan icke väntas, och efter vad som hänt knappast begäras, att de miljoner vilka framträtt som anhängare av Franco accepteras som likaberättigade med-

borgare. Man måste i stället räkna med en utrensning av så väldiga mått att motsvarande aktioner i de förut tyskockuperade områdena ter sig som småsaker. Redan detta förhållande kan antas bereda vägen för extremister på den segrande sidan. Vidare uppstår genom själva omfattningen av omvälvningen en god jordmån för dylika grupper. Risken är, kort sagt, att diktaturen icke avlöses av en demokrati i västerländsk mening, utan av en ny, kommunistisk diktatur. I Italien, som ligger närmast till hands för en jämförelse, är situationen en annan; den fascistiska regimen varade så länge och blev, åtminstone till det yttre, så allmänt godtagen att en diskvalificering av alla den fallna ordningens anhängare tett sig orimlig.

Överväganden av nu antytt slag bidrar säkerligen att bestämma uppfattningen i England och USA. Att man där icke lägger större vikt vid kommunisternas försäkran om demokratiska avsikter är förståeligt. Kommunismen har under de senaste åren upprättat en rad nya diktaturer. Kommunismerna anser att dessa diktaturer, liksom den äldre ryska diktaturen, är de mest fulländade demokratierna i världen. Det vore underligt om de icke ville göra också Spanien till en fulländad demokrati, dvs. till vad andra kallar en kommunistisk diktatur. Inom vissa demokratiska kretsar luras man visserligen av detta dubbelspel. Ett kostligt exempel härpå gavs i går i en kvällstidning, som beklagade att stormakterna — utom Sovjet — slog vakt kring undertryckandet av press- och debattfriheten i Spanien; ingen reflexion gjordes i frågan varför den ryska regimen, som hemma totalt undanröjt denna frihet, säger sig vara angelägen om dess återupplivande i Spanien. Det kan icke begäras att Englands och USA:s regeringar skall visa samma oskuld.